

T.C.
İSTANBUL
KÜLTÜR
ÜNİVERSİTESİ

غزل بر اسلوب شاهنکار

۲۸

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA YERLİLİK

Editörler

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

**KLASİK TÜRK
EDEBİYATINDA
YERLİLİK**

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA YERLİLİK

EDİTÖRLER

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Öğr. Üyesi Berna CIVALIOĞLU SEVİNDİK
Arş. Gör. Harun COŞKUN
Arş. Gör. Güler UĞUR MELİKOĞLU
Arş. Gör. Çağla BARİKAN TOPCI

© İstanbul Kültür Üniversitesi – 2022

İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Ataköy Yerleşkesi
34156 Bakırköy – İstanbul
Türkiye
+90 212 498 4141
<http://www.iku.edu.tr>

Kitaptaki bölümlerin tüm yasal sorumluluğu yazarına aittir.

Katalog Bilgisi:

Klasik Türk Edebiyatında Yerlilik / Ed. M. Fatih Köksal, Emre Berkan Yeni; Yay. Haz. Berna Civalıoğlu Sevindik, Harun Coşkun, Güler Uğur Melikoğlu, Çağla Barıkan Topci– İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2022.

404 s. (İstanbul Kültür Üniversitesi Yayın No; 284)

E-ISBN: 978-625-8180-00-8

BİLİM KURULU

- Prof. Dr. Abdullah EREN (Ordu Üniversitesi, Türkiye)*
Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK (İstinye Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet KARTAL (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet TANYILDIZ (Diyarbakır Dicle Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK (Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ali YILDIRIM (Fırat Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ayşe YILDIZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Bahattin KAHRAMAN (Balıkesir Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Bahir SELÇUK (Fırat Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Bayram Ali KAYA (Sakarya Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Bekir ÇINAR (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Benedek PÉRI (Eötvös Lorand Üniversitesi, Macaristan)
Prof. Dr. Beyhan KESİK (Giresun Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Cemal KURNAZ (Gazi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Edith G. AMBROS (University of Wien, Avusturya)
Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU (Kocaeli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Gülgün YAZICI (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Günay KUT (Boğaziçi Üniversitesi Em., Türkiye)
Prof. Dr. Hakan TAŞ (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hakan YEKBAŞ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Halil ÇELTİK (Gazi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR (Gaziantep Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Haluk GÖKALP (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hanife Dilek BATİSLAM (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hanife KONCU (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hasan ŞENER (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hatice AYNUR (İstanbul Şehir Üniversitesi Em., Türkiye).
Prof. Dr. Hayati DEVELİ (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. İbrahim Çetin DERDİYOK (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK (Adıyaman Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. İskender PALA (İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Kaplan ÜSTÜNER (Harran Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Kemal YAVUZ (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA (Manas Üniversitesi, Kırgızistan)
Prof. Dr. Mahmut Esat HARMANCI (Kocaeli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mahmut KAPLAN (Beykent Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet AÇA (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL (İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mehtap ERDOĞAN TAŞ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Metin AKAR (İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Muharrem KAYA (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Muhsin MACİT (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa İSEN (Gazi Üniversitesi Em., Türkiye)
Prof. Dr. Müberra GÜRGENDERELİ (Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mücahit KAÇAR (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Müjgan ÇAKIR (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Necip Fazıl DURU (Ordu Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Orhan BİLGİN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Osman HORATA (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ozan YILMAZ (Sakarya Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ömer ZÜLFE (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ömür CEYLAN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ (Hitit Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK (Atatürk Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Saadet SHIYEVA (Azerbaycan Üniversitesi, Azerbaycan)
Prof. Dr. Sadık YAZAR (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Sebahat DENİZ (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Selami ECE (Atatürk Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Selami TURAN (Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Semra TUNÇ (Selçuk Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Sibel ÜST (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ (Pamukkale Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Şener DEMİREL (Fırat Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Şevkiye KAZAN NAS (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Tuba Işınsoy İSEN DURMUŞ (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üni., Türkiye)
Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Üzeyir ASLAN (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Vahit TÜRK (İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Vusula MUSALI (Kastamonu Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR (Gazi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Yavuz BAYRAM (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ziya AVŞAR (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Hayati DEVELİ (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. İskender PALA (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Muharrem KAYA (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ozan YILMAZ (Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ömür CEYLAN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Vahit TÜRK (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Nagihan GÜR (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KOLUNSAĞ (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Kayhan ŞAHAN (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TÜRKMEN (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Onur HASDEDEOĞLU (Kastamonu Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Yağız YALÇINKAYA (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

Öğr. Gör. İsa KOCAKAPLAN (İstanbul Kùltür Üniversitesi, Türkiye)

İÇİNDEKİLER

<i>Nesimî'nin Şiirlerindeki Arkaik Türk Sözcükleri ve Onların Eski Türk Yazutlarında Kullanılması</i>	11-15
	<i>Aysel AHMEDOVA</i>
<i>Kerküklü Fâ'iz'in Şiirlerinde Yerellik ve Yerel Unsurlar</i>	17-25
	<i>Gülçiçek AKÇAY</i>
<i>Türk Halkları Edebiyatında İlk Öyküler Toplusu</i>	27-32
	<i>Lale ALİYEVA</i>
<i>Fütüvvetnâmelerde Yerli Unsurlar</i>	33-45
	<i>Bünyamin AYÇİÇEĞİ</i>
<i>Çengnâme'de Çeng Metaforu</i>	47-55
	<i>Hayriye DURKAYA</i>
<i>Türk Mitolojisi ve Folkloru Mistik Görüşlerin Kaynağı Gibi</i>	57-62
	<i>Sevinç GOCAYEVA</i>
<i>Nedîm'in Şiirlerinde İstanbul ve Dilinde Yerli Kelimeler</i>	63-87
	<i>Ahmet Kemal GÜMÜŞ</i>
<i>Rumelili Handî'nin Manzumelerinde Yerlilik</i>	89-99
	<i>Gürkan GÜMÜŞATAM, Gülden SARI KANLIAY</i>
<i>Edirne'nin Belde, Semt ve Mahallelerinin Klasik Türk Şiirinde Kullanımı</i>	101-115
	<i>Müberra GÜRGENDERELİ</i>
<i>Klasik Türk Edebiyatının Yerlilikle İmtihanı</i>	117-130
	<i>Osman HORATA</i>
<i>Muhammed B. İbrahim'in Manzûm Şir'atü'l-İslâm Tercümesi'ndeki Türkçe Unsurlar</i>	131-146
	<i>Necati İŞLER</i>
<i>Yerli Unsurları Önsensemeyen Bir Şair: Nûrî</i>	147-182
	<i>Hasan KAPLAN</i>
<i>16. Yy. Anadolu Sahası Şair Tezkirelerinde Geçen "İcad, İhtirâ ve İbdâ" İfadelerinden Hareketle Yerlilik Üzerine Düşünceler</i>	183-194
	<i>Filiz KILIÇ</i>
<i>Divan Şairinin Türk İdolü: Şeyhî</i>	195-208
	<i>M. Fatih KÖKSAL</i>
<i>17. Yüzyıla Ait Bilinmeyen Bir On İki Hayvanlı Türk Takvimi</i>	209-216
	<i>Orhan KURTOĞLU</i>

<i>Çağdaş Azerbaycan Edebiyatında Klasik Şiir Geleneği (Baba Pünhan Örneği)</i>	217-229
	<i>Vusala MUSALI</i>
<i>Ne Türkçedir Ne Değildir 2</i>	231-245
	<i>Ali İhsan ÖBEK</i>
<i>Türk Mesnevi Edebiyatının Yerli ve Özgün Bir Örneği Türk Mesnevi Edebiyatının Yerli ve Orijinal Bir Örneği: Üç Arus ve Üç Dâmât</i>	247-262
	<i>Sevda ÖNAL KILIÇ</i>
<i>Hadîkatü's-Süedâ'dan Tuhfetü's-Şühedâ'ya Yerlileştirme</i>	263-275
	<i>Burçin ÖZDEMİR</i>
<i>Geleneksel Alevîliğin Kolektif Hafızasında Hadikatü's-Süedâ'nın Yerelliği</i>	277-292
	<i>Emrah ÖZDEMİR</i>
<i>'He Drew His Blade to Shave the World'. Ghazals Addressed to Barber Beloveds in 16th Century Istanbul</i>	293-303
	<i>Benedek PÉRİ</i>
<i>Afyonkarahisarlı Klasik Türk Edebiyatı Şairlerinde Yerlilik</i>	305-334
	<i>Mehmet SARI</i>
<i>"İksîr-i Devlet" Ekseninde Osmanlı Çeviri Geleneğinin Özgünlüğü Üzerine</i>	335-347
	<i>Bahir SELÇUK</i>
<i>Yûnus Emre'nin Üslubunda "Yerli" Unsurlar</i>	349-356
	<i>Orhan Kemâl TAVUKÇU</i>
<i>Türkî-i Basit'in Öncüsü Nevâyî mi?</i>	357-363
	<i>Vahit TÜRK</i>
<i>Kenardan Merkeze Akış: Hâzık ve Erzurumlu Zihnî Divanı'nda Yerlilik</i>	365-389
	<i>Yücel ÜNLÜ AYDIN</i>
<i>Milli Bir Nazım Şekli Olarak Şarkı ve Şeyh Galib'in Şarkıları</i>	391-398
	<i>Yağız YALÇINKAYA</i>
<i>Hüseyin Cavid Dramaturjisinde Baba ve Oğul İlişkileri Bağlamında Türk Maneviyatı ve Ulusal Özbilincin Tebliği</i>	399-404
	<i>Aygün ZEKİYEVA</i>

FARKIMIZ VE ÖZGÜNLÜĞÜMÜZ: YERLİLİK...

Klasik Türk edebiyatının tıpkı şekil gibi muhtevasını da Arap ve Fars'tan aldığına dair yaygın bir kabul vardır. Buna bütünüyle itiraz etmek mümkün değilse de tersini iddia etmek de hakşinaslık olmaz. Bizim sanatkârlarımız daha kuruluş yıllarından itibaren özgünlüğün, kendi olmanın ve kendinden olanı yansıtmının arayışına girmişlerdir. Kadı Burhaneddin'de hususiyle yer adlarında pek belirgin tarzda yakalayabildiğimiz bu arayışın güçlü takipçilerinin olmaması gerçekten üzücüdür.

Türkler, daha Anadolu'ya girmeden tesiri altında girdikleri müşterek Şark edebiyatının teshir dairesinde altı asrı müteceviz bir zaman zarfında varlıklarını sürdürebilmek gibi kayda değer bir muvaffakiyete imza atmışlardır. Şu veya bu şekilde zaman zaman yerleşme, bir anlamda da yerleşmeden millileşmeye uzanan çizgide “özgünleşme” arayışları hep var olagelmıştır. Aralarında Türkî-i Basit gibi önem ve değerinin aksine tesiri cılız kalmış olanların yanı sıra Nabî hikmetinden, Sâbitâne söyleyişe, Nedîm inkılâbından son asrın adı konmamış “başına buyruk” şiirine varana değin, kayda değer yerlilik hamlelerine şahit oluyoruz.

Klasik Türk şiirinin de güçlü bir üyesi olduğu müşterek klasik Şark edebiyatının, yer adlarından şahıs adlarına, nazım şekillerinden türlerine, konulardan mazmunlara kadar hemen bütünüyle kurallar zinciriyle kuşatılmış yapısı içinde, küçük de olsa yerliliğe açılan her pencere, aynı zamanda özgünlüğe de kapı aralıyordu. Bu itibarla divanlar arasında Şehnâme'nin Rüstemleri, Dahhâkları, Samları, Feridunları, Söhraplarının yanında Türk şecaatinin büyük destan kahramanlarını bulamamak kuşkusuz gönül burkucudur. Ama hiç değilse Hüsrevlerin, Nizâmilerin, Sa'dîlerin, Hâfızların, İmrüülkaysların, Hassânların arasında -Arap ve Fars meslektaşları kadar olmasa da- Şeyhî, Nevâyî, Fuzûlî gibi değerlerimize yer verilmesi biraz nefes almamızı sağlamaktadır. Çin, Maçin, Hind, Sind, Mısır gibi yerler arasında Osmanlı ve Anadolu coğrafyasının şehirlerine tesadüf etmek, gurbet illerinde aşına bir simayla karşılaşmak gibidir.

Doğrusu biz, çok çok önemsedığımız “Klasik Türk şiirinde bize ait, bize özgü, bizim tarafımızdan bulunmuş, şiire malzeme yapılmış neler var?” sorusuna cevap aramak adına giriştiğimiz bu toplamadan daha zengin bir malzeme çıkmasını ümit ediyorduk. Peki ne bekliyorduk? Mesela şahsen ben şu soruları cevaplamasa da bir problem olarak ortaya atan

ve arama çabasına giren yazıların da bu külliyyatta yer almasını çok arzu ederdim: Türkî-i Basît dışında dilde Türkçenin zengin imkânları kullanılarak girilen yeni söyleyiş arayışları var mıdır? Klasik şiirdeki milli nazım biçimimiz diyebileceğimiz “tıyuğ”a ilişkin yeni şeyler söylenebilir mi? “Şarkı” ne dereceye kadar millî veya yerlidir?” Bazı divanlarda veya şiir mecmualarında karşılaştığımız, bilinen hiçbir nazım şekline uymayan manzumelere dair bu bağlamda neler söylenebilir? Klasik şairlerimiz Türk şahıs ve yer adlarını neden ve ne kadar kullanmışlardır? Bu kullanım hangi dönemde ve hangi şairlerde yoğunluk göstermektedir? Bir şairin bizatihi yaşadığı olayları ve kişisel çevresini şiirine yansıtması ne dereceye kadar “yerlilik” ve bu bağlamda “özgünlük” eserdir? Arap ve Fars edebiyatında bulunmayıp bize mahsus olan edebî türler var mıdır, varsa nelerdir? Bunların ortaya çıkış sebepleri... Tercüme, şerh, nazire ve yeniden yazımlarda nâzımlarımızın eserlerine “yerli ve millî” eklemeleri, katkıları nelerdir?... Daha akla gelmeyen birçok konu, bu edebiyatta “biz” neyiz, bu edebiyatın gerçekte neresindeyiz, bu edebiyatta “biz”den neler var? gibi çok çok önemli üç sorunun şifrelerini elimize verebilirdi.

Elinizdeki külliyyatta bu soruları gündeme getiren çalışmalar da mevcut. Hatta şu kadarını söyleyelim: Bu kitaptaki makalelerin birçoğunda, bu soru ve sorunlara dair kayda değer işaret fişekleri çakılmıştır. Merak ettiğimiz can alıcı sorulara cevap arayan makalelerin yeterince olmamasının müsebbibi de, bu sunuş yazısında ifadeye çalıştığımız detayları yazı davetinde dile getirmedığımız için kuşkusuz biziz. Şu hâlde daha farklı sorularla da konunun tebellür ettirileceği bir vasat da “Yerlilikten Milliliğe: Klasik Türk Edebiyatında Özgünlük” başlıklı ikinci bir kitap olsun isteriz.

Bu kitap, Bilim Kurulu üyelerinin titiz hakemlikleri ve Danışma Kurulu üyelerinin fedakârane destek ve katkılarıyla ile vücut bulmuştur. Hem yazarlarımıza hem Bilim ve Danışma Kurullarındaki meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

Vücut bulan bu kitabın ete kemiğe bürünüp görünmesi, kültür kitapları yayıncılığı gibi önemli bir işlevde de markalaşmaya doğru giden İstanbul Kültür Üniversitesi’nin Mütevelli Heyet Başkanı Dr. Bahar AKINGÜÇ GÜNVER ile Rektör Prof. Dr. Hanife ÖZTÜRK AKKARTAL’ın destekleriyle mümkün olmuştur. Onlara da teşekkürü borç biliriz.

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
İstanbul, Aralık 2021